

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Välvilliga, men okunniga

**En kvalitativ intervjustudie om transinkluderande arbete
inom socialtjänsten.**

Jesper Hultin

Kandidatuppsats (SOPA 63)

VT19

Handledare: Eva-Malin Antoniusson

Examinator: Lars Harrysson

Author: Jesper Hultin

Title: Benevolent, but uninformed - a qualitative interview-study on trans-inclusive behavior within the Swedish social services.

Supervisor: Eva-Malin Antoniusson

Assessor: Lars Harrysson

Abstract

The transgender community is a heterogenic group of gender diverse individuals who are at greater risk of societal oppression and maltreatment by the welfare system. The aim of this bachelor's thesis is to assess the degree of trans-inclusive behavior of five social service workers within the Swedish social services. The selections of the five participating social service workers were made through invitations sent to different Heads of Unit within the social services in Malmö, Lund, and Helsingborg. These invitations were then forwarded to social service officers who, if interested, contacted the author of this bachelor's thesis. Five qualitative, semi-structured interviews with the participating social services officers were then held. The findings of this thesis conclude that a majority of the participating social service officers are positive in regards of implementing more trans-inclusive and gender-neutral practices with in their work with clients. Although there is currently a lack of knowledge on how this should be done, and what it entails. Another prominent theme throughout the interviews is the perspective of the individual. As told by participating social service officers, this approach enables them to enter the client meeting with blank slates and no preconceptions of the client. This ultimately enables them to meet the client in their current state of wellbeing and the work takes off from there. Although efficient when working with multiple clients, this approach could be seen as a rational coping mechanism, it could also function as an excuse to know further gain knowledge about specific client groups. Transgender individuals are requesting more trans-specific knowledge within the social services, and the perspective of the individual-approach could end up hindering it. As this bachelor's thesis have had its focus on trans-inclusive behavior, future research could be needed for trans-inclusive interventions due to trans identifying clients having been denied access to care by The National Board of Institutional Care (Statens institutionsstyrelse) because of the client's gender identity.

Key words: LGBTQ+, social services, trans inclusive behavior, pronouns, perspective of the individual.

1 Innehållsförteckning

Abstract	3
2 Problemformulering	6
2.1 Syfte.....	7
2.2 Frågeställningar	7
3 Kunskapsläge	8
3.1 Transpersoners livsvillkor	8
3.1.1 Fysisk hälsa	8
3.1.2 Psykisk hälsa	9
3.1.3 Minoritetsstress	10
3.2 Könsbekräftande vård.....	10
3.2.1 Byte av personuppgifter	10
3.2.2 Tredje juridiskt kön	11
3.3 Jämställdhets- och inkluderingsarbete.....	12
3.3.1 Transinkluderande arbetsätt.....	12
3.3.2 Att mäta transinkluderande arbete.....	13
4 Teoretiska utgångspunkter	15
4.1 Kön	15
4.1.1 Genusbegriplighet	15
4.1.2 En inkluderande syn på kön	16
4.2 Kunskap	17
4.3 Bemötande	18
4.3.1 Coping	18
5 Metod	20
5.1 Förståelse	20
5.2 Metodologiska överväganden.....	20
5.2.1 En kvalitativ ansats.....	20
5.2.2 Induktion	20
5.2.3 Intervju, observation eller dokumentstudie?	21
5.3 Urval	21
5.3.1 Urvalets tillkortakommanden	22
5.4 Tillförlitlighet och äkthet.....	23
5.4.1 Tillförlitlighet	23
5.4.2 Äkthet	24

5.5	Forskningsetiska överväganden.....	24
5.6	Bearbetning och analys.....	25
6	Resultat och analys.....	27
6.1	Könsneutralt förhållningssätt.....	27
6.1.1	Tredje juridiskt kön	29
6.2	Transinkluderande arbete	29
6.3	Kunskap.....	31
6.3.1	Erfarenheter av transidentifierande klienter.....	32
6.3.2	HBTQ-utbildning	32
6.4	Individperspektivet	36
6.4.1	Coping	37
7	Avslutande diskussion.....	39
8	Litteraturförteckning	41
9	Bilagor.....	43
9.1	Informationsbrev	43

2 Problemformulering

Transpersoner är en utsatt grupp i samhället som beräknas bestå av 0,3 – 0,6 procent av befolkningen (de Jong, 2015; Flores, Herman, Gates, & Brown, 2016; Forte, 2018). Inom HBTQ-gruppen är transsexuella de personer som är som mest utsatta för minoritetsstress. Minoritetsstress kan förklaras som de påfrestningar som minoritetsgrupper möter i vardagen så som stigma, diskriminering, och trakasserier (Folkhälsomyndigheten, 2015, 2017; Forte, 2018).

HBTQ-personer lider en större risk att utsättas för fysiskt och psykiskt våld (Socialstyrelsen, 2015). Däribland transpersoner i Sverige som idag lider större risk att drabbas av psykisk ohälsa, nedsatt arbetsförmåga. Samtidigt meddelade en tiondel av respondenterna att de under de senaste sex månaderna använt sig av narkotika (Folkhälsomyndigheten, 2015, p. 44)

Transpersoner har i generellt sett lägre förtroende för samhällsinstitutioner än andra grupper i samhället. I Folkhälsomyndighetens (2015) nationella enkätstudie av transpersoners livsvillkor framkom att mer än hälften av alla transpersoner har ett lågt förtroende för både socialtjänsten och sjukvården. Dock menar en majoritet av de med erfarenhet av möten med dessa institutioner att de fått ett gott bemötande av personalen, men att de haft bristande kompetens kring transfrågor. Många har även upplevt möten med personal som avstått eller vägrat använda individens rätta namn och/eller pronomen. Knappt 30 procent av respondenterna uppgav att de på grund av sin transidentitet blivit dåligt bemötta. Det dåliga bemötandet, eller oro för dåligt bemötande har gjort att många transpersoner skjutit upp eller avstått från att söka vård.(Folkhälsomyndigheten, 2015, p. 44).

Flera studier och rapporter har publicerats i syfte att ta fram och undersöka metoder för att främja transpersoners hälsa och livsvillkor. Folkhälsomyndigheten (2017) presenterar i sin rapport ett flertal interventioner riktade mot gruppen transpersoner. Däribland universella insatser så som förändring av policys, men även insatser på grupp och individnivå. Insatser så som stödgrupper och stödsamtal med syfte att stärka HBTQ-identiteten är två av flera metoder för att minska känslan av minoritetsstress.

Ovanstående metoder kräver dock att de yrkesutövande har en kunskap om transpersoners livsvillkor (Folkhälsomyndigheten, 2017). Kattari, O'Connor&Kattari (2018) presenterar i sin artikel en Likertskala vid namnet Trans Inclusive Behaviour Scale (TIBS) för att mäta nivån av transinkluderande beteende hos diverse målgrupper. I denna skala presenteras ett flertal

påståenden som den deltagande ska ta ställning till, däribland påståenden huruvida individen respekterar klientens valda namn och pronomen, har kunskaper om transpersoners livsvillkor och de maktstrukturer som påverkar gruppen.

Socialstyrelsen (2015) presenterar i sin rapport verktyg och kunskapsunderlag för att bemöta transpersoner inom socialtjänstens olika verksamheter. I rapporten presenteras bland annat information om transpersoners livsvillkor samt könsdysfori för att öka möjligheten att ge transpersoner ett gott bemötande. Dock råder det idag brist på kunskap om transinkluderande arbete i en svensk kontext. Få nationella studier finns tillgängliga om vilka transinkluderande interventioner som finns tillgängliga, samt dess effektivitet (Folkhälsomyndigheten, 2017).

Här finns på så vis en kunskapslucka vad gäller implementeringen av transinkluderande arbete inom socialtjänsten. En rad resurser och verktyg finns tillgängliga för socialsekreterare inom socialtjänsten, frågan är dock hur dessa används.

2.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att genom en kvalitativ intervjustudie undersöka fem socialarbetares kunskaper och förhållningssätt till transinkluderande arbete inom socialtjänsten.

2.2 Frågeställningar

- Hur förhåller sig socialarbetare till pronomen i sitt arbete med transidentifierande klienter?
- Hur upplever socialarbetare sin kunskap om transinkluderande arbete?
- Hur bemöter socialsekreterare transidentifierande klienter i dagsläget?

3 Kunskapsläge

3.1 Transpersoners livsvillkor

Folkhälsomyndighetens (2015) rapport *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner* är idag den största nationella rapporten angående transpersoners livsvillkor. I undersökningen deltog 800 transidentifierade individer i en enkät, vilken ligger till grund för rapporten. Enkätens frågor baserar sig delvis på frågor från den nationella folkhälsoenkäten, vilket tillförde möjligheten att jämföra denna enkäts empiri med den nationella folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* (HLV). Folkhälsomyndighetens rapport föregicks av Roth, Boström & Nykvist (2006) vid Statens Folkhälsoinstitut (nu Folkhälsomyndigheten).

Det har sedan 2015 inte publicerats någon ny rapport om transpersoners livsvillkor, vilket medför att statistiken från Folkhälsomyndigheten (2015) behöver tolkas med viss försiktighet då empirin är ett antal år gammal. Dock är denna rapport i nuläget den mest tillförlitliga vad gäller transpersoners livsvillkor i Sverige. Forte (2018) publicerade under 2018 en litteraturöversikt vilken syftade till att undersöka vilka forskningsbehov som råder idag. Även i denna rapport konstateras att Folkhälsomyndigheten (2015) är den rapport som i dagsläget bäst beskriver transpersoners livsvillkor i Sverige.

3.1.1 Fysisk hälsa

Jämfört med den övriga befolkningen har transpersoner ett i allmänhet sämre hälsotillstånd än både övriga HBTQ-personer samt den övriga befolkningen (Folkhälsomyndigheten, 2015; Forte, 2018; Regeringen, 2016; Roth et al., 2006). Transpersoner har större risk för att drabbas av långvarig sjukdom, och i en enkätundersökning genomförd av Folkhälsomyndigheten uppger över en tredjedel av de deltagande transpersonerna att de har en problematisk relation till sina matvanor (Folkhälsomyndigheten, 2015; Roth et al., 2006). Den nedsatta fysiska hälsan tar sig i uttryck på en rad olika sätt. En majoritet av transpersoner självskattar sitt allmänna hälsotillstånd som gott, dock har en stor andel nedsatt arbetsförmåga på grund av fysisk, alternativ psykisk sjukdom (Folkhälsomyndigheten, 2015).

Vad gäller bruk av beroendeframkallande substanser är transpersoner mer benägna än andra HBTQ-personer att använda både alkohol, tobak och narkotika. Tio procent av transpersoner har någon gång använt någon form av narkotika, mest förekommande var cannabis och amfetamin. Vad gäller tobaksanvändning röker och snusar 19 respektive 16 procent. Den

motsvarande siffran för den övriga befolkningen är 10 procent som röker, och 11 procent som snusar (Folkhälsomyndigheten, 2015).

3.1.2 Psykisk hälsa

Även transpersoners psykiska hälsa är sämre än den övriga befolkningens (Forte, 2018; Roth et al., 2006; Socialstyrelsen, 2015). En tredjedel av respondenterna i Folkhälsomyndighetens enkätundersökning har svarat att de någon gång i sitt liv försökt begå självmord. Vad gäller självmordsförsök under de 12 senaste månaderna är siffran fem procent av transpersoner. Fem gånger högre än bland övriga i befolkningen. Vad gäller självmordstankar är denna siffra bland transpersoner betydligt högre än hos den resterande befolkningen. 36 procent av de deltagande transpersonerna hade någon gång under de senaste 12 månaderna starkt övervägt att ta sitt liv. Bland övriga svenskar är denna siffra sex procent (Folkhälsomyndigheten, 2015).

En tredjedel av transpersoner i Folkhälsomyndighetens enkätundersökning från 2015, har försökt begå självmord (Folkhälsomyndigheten, 2015). Jämförelser mellan ungdomar visar att transidentifierande ungdomar har en dubbelt så stor risk att drabbas av depression och ångest jämfört med heterosexuella cis-personer (Forte, 2018). Inom gruppen av transpersoner finns det även vissa skillnader vad gäller risk för att begå självmord. De med lägre utbildning lider större risk för att försöka ta sitt liv än de med högre utbildning (Roth et al., 2006). Studier har också visat att könsbekräftande vård kan ge positiva effekter vad gäller transpersoners psykiska hälsa (Forte, 2018).

Transpersoner har förutom större risk att drabbas av depression och ångest en större risk att lida av sömnsvårigheter, stress, och spändhet (Folkhälsomyndigheten, 2015; Forte, 2018). En tredjedel av transpersoner upplever att de känner sig spända, samt ofta eller alltid har svåra sömnsvårigheter. Även 15 procent av transpersonerna i Folkhälsomyndighetens enkätundersökning hade svarat att de känt sig mycket stressade under de senaste veckorna. Den motsvarande siffran för den övriga befolkningen är tre procent, en siffra tagen från nationstäckande enkätundersökningar (Folkhälsomyndigheten, 2015).

3.1.3 Minoritetsstress

Ett populärt begrepp för att förklara minoritetsgruppers hälsotillstånd är minoritetsstress. Minoritetsstress kan förklaras som de påfrestningar som minoritetsgrupper möter i vardagen så som stigma, diskriminering, och trakasserier. Teorin om minoritetsstress har tytt på att minoritetsgruppers, där ibland transpersoners, fysiska och psykiska hälsa har en tydlig koppling till den stress de upplever (Folkhälsomyndigheten, 2015, 2017; Forte, 2018)

HBTQ-personer har en större risk att utsättas för fysiskt och psykiskt våld (Socialstyrelsen, 2015). Var femte transperson har någon gång blivit utsatta för fysiskt våld och över hälften av alla transpersoner har blivit utsatt för kränkande behandling under de tre senaste månaderna (Folkhälsomyndigheten, 2015). Trots denna högre siffra är det få personer som anmäler brotten de utsatts för till Polisen. En studie visar att endast 11 procent av brottsutsatta anmäler till Polisen (Folkhälsomyndigheten, 2015; Socialstyrelsen, 2015).

Vidare visar flera undersökningar att en hög grad av transpersoner har lågt förtroende för samhällsinstitutioner så som polisen, sjukvården, försäkringskassan, arbetsförmedlingen, och socialtjänsten. Oro och rädsla för att bli negativt bemött har gjort att transpersoner skjutit upp eller helt avstått från att söka vård och andra tjänster från olika myndigheter (Folkhälsomyndigheten, 2015; Forte, 2018; Roth et al., 2006; Socialstyrelsen, 2015). Enligt Folkhälsomyndigheten har Arbetsförmedlingen lägst förtroende (71 %), Polisen och Försäkringskassan (60 %), Socialtjänsten (58 %) och ”bäst” förtroende har sjukvården där endast 51 % av transpersoner har ett lågt förtroende (Folkhälsomyndigheten, 2015). Rädsla för att bli negativt behandlad återkommer även i det sociala livet. Drygt två tredjedelar av alla transpersoner uppger att de ofta eller alltid avstår från att delta i sociala aktiviteter så som gym och offentliga evenemang i rädsla av att bli negativt behandlad. Över hälften av alla transpersoner känner sig otrygga över att gå utomhus ensam (Folkhälsomyndigheten, 2015).

3.2 Könsbekräftande vård

3.2.1 Byte av personuppgifter

Processen för att byta juridiskt kön, personnummer, och namn är lång. För att kunna få möjligheten att byta sitt juridiska kön krävs att individen genomgått en utredning för, samt diagnostiserats med diagnosen *transsexuell*. Denna utredning tar minst två år att slutföra, dock kan individen påbörja könsbekräftande hormonbehandling under utredningstiden om hen så önskar (Folkhälsomyndigheten, 2015).

Vägen till att korrigera sitt juridiska och medicinska kön består av två delar. Dels en medicinsk del, och en rättslig. Först behöver individen kontakta sjukvården för att påbörja en utredning om könsdysfori. Först efter att en diagnosen transexuell har fastställts kan individen få sitt juridiska kön korrigerat, och/eller genomgå könskorrigering operationer. När diagnosen är fastställd behöver individen sedan ansöka om juridisk och/eller kirurgisk könskorrigering hos Socialstyrelsen som prövar fallet och godkänner ansökan (Socialstyrelsen, 2017). När Socialstyrelsen godkänt individens ansökan ändrar Skatteverket individens personuppgifter så som personnummer och namn. När dess ändringar görs korrigeras även uppgifter så som könsmarkörer i eventuella föräldrar och barns folkbokföring. Detta innebär att föräldrarna till den som fått nytt personnummer kommer få barnets personuppgifter uppdaterat. Likaså gäller för de eventuella barn som transpersonen kan ha. I barnets folkbokföring kommer det då visas att hen har två föräldrar med samma kön om de tidigare haft olika könstillhörigheter. Dessa ändringar sker automatisk och kan inte ändras eller justeras. Personen som bytt juridiskt kön kan därför inte välja vilka uppgifter som kommer finnas hos andra individer hen har någon form av relation till (Skatteverket, 2019).

För byte av förnamn behöver man inte genomgå någon typ av utredning. Det är också, sedan 2017, tillåtet att byta förnamn oberoende av om det är ett manligt eller kvinnligt förnamn som hen vill byta till. För att byta för- och/eller efternamn behöver en ansökan skickas in till Skatteverket. Skatteverket uppdaterar sedan individens folkbokföring likt ovan, samt meddelar myndigheter, som hämtar uppgifter från Skatteverket, om ändringen (FPES, u.å).

3.2.2 Tredje juridiskt kön

I Sverige idag finns det två juridiska kön – kvinna och man. I nuläget finns inte ett tredje könsneutralt alternativ för de som varken identifierar sig som kvinna eller man. Att införa ett tredje juridiskt kön har varit omdebatterat och i flera omgångar har motioner från flera olika partier lagts fram i riksdagens utan vidare framgång. I november 2018 presenterades den senaste motionen för riksdagen. Motionens syfte är att få till en utredning om hur ett tredje juridiskt kön skulle kunna införas (Motion 2018/19:289).

Sverige är dock inte först med att införa möjligheten till ett tredje juridiskt kön. Flera länder så som Tyskland, Danmark, Kanada, Malta, Nepal, Australien, Pakistan, Indien med flera har på ett eller annat sätt gett individer möjlighet att juridiskt identifiera sig med ett tredje, icke-

binärt kön (Transgender Europe, 2017).

3.3 Jämställdhets- och inkluderingsarbete

3.3.1 Transinkluderande arbetssätt

Som tidigare nämnt har studier visat att transpersoner generellt sett har lägre förtroende för samhällsinstitutioner så som myndigheter, sjukvården och socialtjänsten (Folkhälsomyndigheten, 2015; Roth et al., 2006; Socialstyrelsen, 2015). Vidare har en lång rad studier presenterat hur personal inom dessa verksamheter, samt hur socionomprogrammen kan arbeta mer transinkluderande:

Transinkluderande arbetssätt kan definieras som handlingar och beteenden, som genom avståndstagande från det binära könsystemet inkluderar transidentifierande personer. Detta kan bland annat göras genom att inte anta en individs pronomen, och att själv vara öppen om sitt eget pronomen (Kattari et al., 2018).

3.3.1.1 I skolan

Wagaman, Shelton&Carter (2018) presenterar en metod i fyra steg för att öka medvetenheten om transfrågor hos socionomstudenter. Att kritiskt granska och utmana könsstereotypiska diskurser genom samtal i klassrummet är ett viktigt steg för att vidga studenternas perception av kön. Artikeln påpekar även att det finns stereotyper inom HBTQ-gruppen, vilka likt generella behöver utmanas och ifrågasättas. Ett intersektionellt perspektiv krävs för att förstå den mångfacetterade gruppen (Wagaman et al., 2018).

de Jong (2015) å andra sidan har med en enkätstudie undersökt socionomstudenters perception av transinkluderande undervisning vid socionomprogrammen. En tydlig majoritet av respondenterna var positivt inställda till undervisning och diskussioner om transinkluderande arbete och könsnormer, samt användande av mer HBTQ-relaterad litteratur och andra medium. Dock uppdagades flera brister vad gäller transinkluderande studiemiljö. Det var enligt respondenterna oklart huruvida det fanns tillgång till trygga studentboenden för transidentifierande studenter, samt att könsneutrala toaletter kunde vara få och sällsynta (de Jong, 2015). Tilläggas bör att denna enkätundersökning genomfördes i USA, och kan tillfullo inte appliceras på svenska universitet och högskolor vad gäller till exempel studentboenden.

3.3.1.2 På arbetsplatsen

MacDonnell & Daley (2015) presenterar i sin artikel flera sätt för att skapa trygga platser för transpersoner inom myndigheter. I mötet med den transidentifierande klienten bör den professionelle visa en öppenhet för normbrytande könstillhörigheter. Vid mötets inledning fråga om klientens pronomen, och att i övrigt tänka normkritiskt är en bra väg att gå. Rent miljömässigt kan väntrum anpassas med posters och olika HBTQ-flaggor för att påvisa en välkomnande, bekräftande miljö (MacDonnell & Daley, 2015).

Just ett återkommande begrepp inom transinkluderande arbete är *affirmative practices* (Fabbre, 2017; Hash & Ceperich, 2006; Kattari et al., 2018; MacDonnell & Daley, 2015; Messinger, 2006; Wagaman et al., 2018; Warren & Steffen, 2018). Bekräftande arbetsätt syftar till empowerment och professionell kunskap om, i detta fall, transpersoners livsvillkor. Vad gäller kunskaper om transfrågor behöver den professionelle ha en förståelse för de könsmaktstrukturer som finns i samhället, en medvetenhet om dessa kan hjälpa den professionelle att få en förståelse för transpersoners livsvillkor. Det är även av vikt att erkänna sina egna kunskapsluckor och vara lyhörd till klientens egna kunskaper. Empowerment å andra sidan syftar till att stärka individens självkänsla och autonomi (Messinger, 2006). Begreppet *affirmative practice* härstammar från det terapeutiska sociala arbetet, men har sedan spridit sig till alla delar av det sociala arbetet (MacDonnell & Daley, 2015).

På det mer strukturella planet vad gäller sociala skyddsnet har Lewis (2017), i USA, argumenterat för att kostnader för hormonbehandling och könsbekräftande operationer alltid ska täckas av försäkringsbolagens sjukvårdsförsäkringar, då tillgång till hormonbehandling och könsbekräftande operationer har visat leda till mindre psykisk ohälsa hos transpersoner. Dock finns det fortfarande sjukvårdsförsäkringar i USA som inte inkluderar transrelaterad vård i sina försäkringsplaner, vilket leder till att många transpersoner marginaliserats (Lewis, 2017).

3.3.2 Att mäta transinkluderande arbete

Men till vilken grad socialsekreterare, och annan myndighetspersonal använder sig av transinkluderande arbetsmetoder har inte framkommit under litteratursökningen. Kattari et al. (2018) presenterar i sin artikel en kvantitativ Likertskala för att mäta transinkluderande arbete, Trans Inclusive Behavior Scale (TIBS). Denna enkät har under utvecklingsstadiet skickats ut till allmänheten via sociala medier, och författarna uppmanar professionella att använda sig av denna enkät för att belysa på vilka sätt de arbetar transinkluderande, samt hur de kan

utvecklas. Enkäten innehåller påståenden så som ”I ask for pronouns when I meet someone new”, ”I share my pronouns when I introduce myself to someone new” och ”I use gender neutral language to refer to people whose pronouns I do not know” (Kattari et al., 2018, p. 191). Genom sådana påståenden kan en med enkäten mäta till vilken grad professionella arbetar transinkluderande. Att arbeta transinkluderande handlar i stor grad om att hålla sig kritiskt tillkönsnormer, och att inte anta någons könsidentitet innan en faktiskt har fått reda på den (Kattari et al., 2018). Warren&Steffen (2018) presenterar också en skala som mäter transinkluderande beteende. Denna enkät fokuserar dock mer på de professionellas självförtroende vad gäller att till exempel fråga om en klients pronomen, och att kunna förklara skillnaden mellan cis- och transgenderism (Warren & Steffen, 2018).

4 Teoretiska utgångspunkter

Denna uppsats har i sina teoretiska utgångspunkter socialkonstruktivismen som utgångspunkt. Feministisk och HBTQ-fokuserad forskning har en lång tradition av att utgå från den socialkonstruktivistiska ansatsen då denna i samklang med den feministiska rörelsen kritiskt synliggör könsmaktstrukturer (Mattson, 2015).

4.1 Kön

Transidentiteter är den tabubelagda gråzonen mellan de två könen kvinna och man.

Motsatspar så som kvinna-man, svart-vit, hetero-homo, och så vidare utgör grunden för hur människor förstår världen. Att inte kunna placera någon i ett dikotomiskt par, på grund av att individen antingen befinner sig i gråzonen mellan dessa kategorier eller korsar en gräns till en annan, utgör ett hot mot de strukturer som är människors binära förståelse av, bland annat, kön (Mattson, 2015, p. 43).

I den insamlade empirin är kön ett återkommande begrepp och tema. Det är på så vis av vikt att se hur kön, eller frånvaron av kön kan tolkas i de miljöer intervjupersonerna är verksamma inom. Män i det patriarkala samhället anses vara normen, och på så sätt framstår som könsneutral då dennes kön är normen. Det kvinnliga könet, och andra könsidentiteter blir på så vis avvikande (Mattson, 2015, pp. 50-51).

Kön skapas genom ord och handling. Genom att män agerar efter maskulina normer och kvinnor efter feminina förstärks andra människors förståelse av kön. Det skapas genom språket, när människor pratar om varandra, genom medhåll och fördömande beroende på om en individ agerar enligt könsnormen denne ska befinna sig inom. Det bekräftas genom att anta pronomen i samtal om andra personer. Hur kön tolkas och uppfattas av andra människor är beroende av den rådande kulturella kontext man befinner sig i. Alla människor gör kön på något vis och späder på konstruktionen om kön. Men då kön görs, kan man göra annorlunda och på så vis påverka vilka normer som styr de olika könen. (Mattson, 2015).

4.1.1 Genusbegriplighet

Genusbegriplighet, ett begrepp myntat av Judith Butler beskriver den relation som finns mellan biologiskt kön, genus, och sexuell läggning. Då kön inte är biologiskt, utan upplevt, menar Butler att det ställs diskursiva krav på individer att uppvisa genusbegriplighet (Berg & Wickman, 2010). Kön och sexualitet går hand i hand, enligt Butler. Kön kan endast förstås

utifrån heterosexualitet. Heterosexualitet är en förutsättning för att förstå kön. Dagens konstruktion av kön är högst baserad på den dikotomi som är könsmaktsordningen. Då det kvinnliga och manliga könet tillsammans kan uppnå den reproduktiva heterosexualiteten anses dessa två kön som det ”naturliga”. Denna syn på kön menar att man ”är” sitt kön, och att det på så vis inte konstrueras. Men då det heterosexuella manliga och kvinnliga könet anses vara det ursprungliga innebär detta att allt som inte faller inom dessa ramar är onaturligt och avvikande (Mattson, 2015). Det krävs alltså ett samband mellan kön, genus, och sexuell läggning för att kunna framstå som en begriplig varelse. Utan att uppnå genusbegriplighet i andras ögon, är det inte möjligt att få ett socialt erkännande (Berg & Wickman, 2010).

Den heterosexuella könsmaktsordningen bygger på dikotomier, olikhet. Kvinnor ska vara attraherade till män, och vice versa. Kön i sin helhet bygger på olikheter. Män ska vara muskulösa, ha kort hår, och inte vara emotionella. Kvinnor å andra hand ska vara korta, inte ha för mycket muskler, men heller inte vara för överviktiga, håret ska vara långt och ansiktet sminkat och så vidare. Den rådande uppfattningen av kön bygger på motsatser. Butler benämnde detta fenomen *den heterosexuella matrisen*. De personer som inte identifierar sig som varken man eller kvinna patologiseras. Men även de som identifierar sig inom ramarna kan komma att kritiseras då de inte följer de angivna normerna (Mattson, 2015).

4.1.2 En inkluderande syn på kön

I arbetet mot att vara mer inkluderande behöver kön dekonstrueras. Dagens binära könssystem missgynnar de som inte identifierar sig inom ramarna för de två accepterade könen.

Transidentiteten blir i sig ett hot mot dagens binära könssystem (Burdge, 1997). Burdge presenterar i sin artikel en uppmaning till socialt arbete att dekonstruera kön för att på riktigt kunna bli inkluderande. För att kunna vara inkluderande gentemot alla individer behöver antaganden om klienters könsidentitet försvinna. Endast genom att utmana den binära könsmaktsstrukturen, och öppna upp och acceptera individuella tolkningar av kön kan socialt arbete bli mer inkluderande gentemot trans- och ickebinära personer. Genom att vidga innebörden av kön så sätter man också stopp för kön (Burdge, 1997).

4.2 Kunskap

Kunskap skapas genom interaktioner mellan människor. Den är på så sätt socialt konstruerad. Det är genom språket och den sociala kontexten som utgör vad som benämns som kunskap och inte (Wenneberg, 2001). Verkligheten, och på så vis också kunskap uppkommer genom människors tolkningar. När dessa diskuteras mellan människor cementeras dessa och dessa presenteras sedan som kunskap. Även bedömningen av vad som ska benämnas som kunskap och inte bestäms utifrån människors tolkningar i den diskursiva kontext de befinner sig i (Mattson, 2015).

Wenneberg (2001) presenterar i sin bok två teorier hur kunskap skapas genom mänskliga interaktioner. Den första teorin, av Wittgenstein kallas allmänt för *social theory of knowledge*. Kontentan av teorin innefattar en förståelse att regler, och förhållningsättet till dem, är socialt skapade. Som exempel nämns talföljder, och hur våra numeriska system fungerar. Den allmänna förståelsen för siffror är att de ökar med en siffra i taget, det vill säga 1, 2, 3, 4,5 och så vidare. Wittgensteins teori påpekar dock att denna talföljd lika väl skulle kunna vara annorlunda, så som, 3, 6, 9, 18, 27 och så vidare. Denna talföljd är logisk på samma vis som den första. Den andra talföljden blir dock avvikande på grund av att den första är den som är socialt accepterad. Korrekta beteenden, förväntningar och tolkningar av rätt och fel uppstår genom socialisering (Wenneberg, 2001).

Den andra teorin om kunskapens uppkomst som Wenneberg (2001) tar upp kommer från Berger & Luckmann. Denna teori tar sin utgångspunkt i att människor är benägna att tycka om vanor och rutiner. Vanor ger en förutsägbarhet vilket minskar stress. När någon inte är förutsägbar för en person, uppstår denna stress och en känsla av osäkerhet, som ofta benämns som kognitiv dissonans. Dessa vanor och kognitiva dissonanser sprider sig mellan människor då vi är sociala varelser som samtalar och delar erfarenheter med varandra. Vanor vidareutvecklas senare till rollförväntningar, vilket enligt Berg & Luckmanns teori möjliggör utvecklandet av institutioner. Institutioner står kvar genom generationer, och på så vis möter människor som inte varit delaktiga i att skapa de normer och rollförväntningar som appliceras på dem (Wenneberg, 2001). Dessa normer kan sedan sprida sig i samhället och på så sätt bli en del av ett samhälles sociala verklighet. Nya människor tillkommer till gemenskapen och socialiseras in i dessa vanor, vilka kommer förr eller senare tolkas som en objektiv verklighet, det naturliga (Mattson, 2015).

4.3 Bemötande

Bemötande är en viktig del inom socialt arbete. Begreppet är i många fall tätt kopplat till värdegrund, och kan tolkas innebära mer än att vara trevlig gentemot de man möter.

Blennberger (2013) presenterar olika tolkningar av begreppet bemötande. Ett exempel på detta är att begreppet bemötande är det samma som ökad medkänsla för de man möter. Ett gott bemötande enligt denna tolkning innebär ett empatiskt och tolerant förhållningssätt gentemot den man möter. Andra viktiga faktorer är till exempel ärlighet, artighet, saklighet och en god grundinställning till alla människor. Blennberger framhåller också att uppmärksamhet och mental närvaro är av vikt för att kunna ge ett gott bemötande (Blennberger, 2013). Dock påpekas att lika bemötande av olika personer är en etisk fråga värd att fundera över. Som exempel kan man använda sig av bemötande mellan lärare och elev. En lärare kan lätt komma att föredra vissa elever över andra, och på så sett ge dem ett annorlunda bemötande. Detta får dock inte gå ut över de andra eleverna, där lärarens favoritelev får förmåner av olika slag. Denna typ av särbehandling skulle kunna anses vara mindre uppskattad. Skulle läraren istället ha en elev med svårigheter, och nämnda lärare vill engagera sig mer i eleven och dennes utveckling skulle detta inte innebära samma etiska problem som i det första nämnda fallet. Dock finns det även här en gräns som inte får passeras, det vill säga gränsen då engagemanget i eleven påverkar resten av klassen negativt (Blennberger, 2013).

4.3.1 Coping

Socialt arbete kan ofta vara stressigt. När en person utsätts för stress behöver denne ett sätt att hantera känslan av stress, vilket ofta benämns som coping. Det finns flera olika typer av copingmekanismer som en person kan använda sig av när denne känner sig stressad, dels finns så kallad extern coping. Denna typ av coping riktar sig mot de yttre omständigheter som gör en person stressad, och denna copingmekanism går ut på att försöka att hantera dessa yttre omständigheter för att på så sätt minska känslan av stress. Dels kan den stressade personen försöka konkretisera problemet och sedan försöka lösa det, det finns också en möjlighet för personen att anpassa sitt eget beteende för att på så vis få bukt med stressen (Karlsson, 2007). Förutom extern coping finns även en intern motsvarighet. Istället för att genom handling få bukt med stressen kan individen fokusera på känslan av stress och finna vägar för att hantera känslorna snarare än omständigheterna. Individen kan med denna typ av coping försöka distrahera sig själv med positiva beteenden – sådant som individen anser är tillfredsställande för att på så sätt lägga tankarna på någonting annat än det som stressar individen. Grubblande

är även det en intern copingmekanism som innebär att individen fokuserar oproportionerligt mycket på de negativa känslorna, vilket lätt kan leda till att individen blir lamslagen av stress. En tredje, och ytterligare en negativ copingmekanism är så kallat negativt undvikande. Denna form av coping tar sig i uttryck genom distraktioner som är skadliga för individen, så som alkohol och narkotika (Karlsson, 2007).

5 Metod

5.1 Förförståelse

Sedan länge har jag varit intresserad av jämställdhetsfrågor och HBTQ-personers rättigheter. Under hösten 2018 fick jag möjligheten att arbeta med HBTQ-personer som målgrupp när jag gjorde min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) på The 519 Church Street Community Center, i Toronto, ON, Kanada. Här fick jag praktiska erfarenheter av att arbeta med HBTQ-personer, vilket jag endast haft teoretiska kunskaper av sedan tidigare. Transpersoner är en marginaliserad grupp i samhället som, beroende av land, står inför flera juridiska och sociala motsättningar. Jag har sedan innan påbörjandet av denna kandidatuppsats en förförståelse av att transpersoner möter många transrelaterade svårigheter i sin vardag. Något som kanske inte är lika självklart för andra som inte är insatta i ämnet i samma grad.

5.2 Metodologiska överväganden

5.2.1 En kvalitativ ansats

Som val av metod har jag i denna studie använt mig av en kvalitativ ansats. Syftet med denna undersökning är att förstå hur socialarbetare arbetar, och har erfarenheter av att arbeta med transidentifierande klienter. Socialarbetares kunskaper om transinkluderande arbete kan i sig självt kvantifieras (Kattari et al., 2018; Warren & Steffen, 2018). Men då denna studie har undersökt socialarbetares tankar bakom deras svar krävs en kvalitativ ansats (Bryman, 2011, p. 340). Att analysera upplevelser av interaktioner mellan människor ur ett kvantitativt perspektiv kan lätt leda till en statisk bild av verkligheten. Interaktioner mellan människor är högst kontextuell och svår att undersöka med förutbestämda hypoteser och variabler. Det krävs därför en flexibilitet vilket kvantitativa ansatser ej kan tillgodose (Ahrne & Svensson, 2011, p. 14; Bryman, 2011, pp. 171-172). En kvalitativ studie erbjuder dock möjligheten att tolka människors uppfattningar kring hens sociala verklighet (Bryman, 2011, p. 41).

5.2.2 Induktion

Denna uppsats har en induktiv utgångspunkt. I problemformuleringen och kunskapsläget presenterades tidigare forskning om transinkluderande arbete. Dock har litteratursökningen ej funnit tidigare forskning som konkret visar socialsekreterares förförståelse och kompetens kring transinkluderande arbete. Det blir därför svårt att skapa hypoteser kring hur

socialsekreterare faktiskt arbetar med transpersoner. Det induktiva förhållningsättet möjliggör också en flexibilitet i analysprocessen (Bryman, 2011, p. 28).

5.2.3 Intervju, observation eller dokumentstudie?

Som specifik metod för denna studie valde jag att utföra intervjuer, och inte observationer eller dokumentstudie. Att observera mötet mellan socialsekreterare och transidentifierande klienter är i mångt och mycket en omöjlighet. Det skulle vara svårt att få tillträde till en sådan stängd miljö, och inte minst finna socialsekreterare och klienter villiga att delta i observationen. Förutom dessa faktorer finns även sekretess att hänsyn till (se Bryman, 2011, p. 383). Studiens syfte och frågeställningar skulle också behöva anpassas för en sådan typ av empiriinsamling. Dokumentstudier skulle kunna ha varit ett reellt alternativ till de intervjuer som genomförts. I ett sådant fall skulle antingen mailkonversationer eller utredningar om transidentifierande klienter analyseras angående det använda språket kring klientens transidentitet. Men även här stöter man på problem vad gäller tillgång. Att få ta del av utredningar och annan sekretessbelagd dokumentation är en svårighet som troligtvis inte kan lösas inom loppet av 10 veckor, vilket är tidsramen för kandidatuppsatsen.

5.2.3.1 Semistrukturerad intervju

Bäst lämpliga metod för denna studie är på så vis intervjuer. Vid intervjutillfällena användes en semistrukturerad intervjuguide då denna kan leda samtalet inom ett nischat ämne, men ändå ha friheten att anpassa sig efter varje enskild respondent och dennes svar (Bryman, 2011, pp. 414-416; Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, p. 40). Då denna kandidatuppsats har ett specifikt fokus skulle det inte vara lämpligt att genomföra ostrukturerade intervjuer. Syftet är att undersöka transinkluderande arbete inom socialtjänsten, och med en ostrukturerad intervju skulle det vara omöjligt att hålla intervjuerna och fortfarande besvara frågeställningarna.

5.3 Urval

Denna studie har valt att undersöka transinkluderande arbete inom socialtjänsten. Målgruppen är på så sätt socialsekreterare inom socialtjänsten. Mer specifikt är urvalsramen de socialförvaltningar som bjudits in via mail till att delta i intervjustudien (se Bryman, 2011, p. 179). Vid studiens början skickades en inbjudan till att delta i intervjustudien till verksamhetschefer vid socialförvaltningarna i Malmö, Lund och Helsingborg. Dessa städer valdes ut på grund av deras storlek, och det faktum att cirka 0,3 – 0,6 procent av befolkningen

beräknas identifiera som transpersoner (de Jong, 2015; Flores et al., 2016; Forte, 2018). Med det sagt finns det teoretiskt sett fler transpersoner i dessa större städer, och fler socialsekreterare som har haft kontakt med transidentifierande klienter.

Först efter att ovanstående avgränsningar gjorts skickades förfrågningar ut till verksamhetschefer vid socialförvaltningarna inom urvalsramen. Ett flertal av verksamhetscheferna har sedan vidarebefordrat inbjudan till socialsekreterare inom respektive förvaltning som ombetts kontakta mig ifall de var intresserade av att delta. På så vis har urvalsmetoden bestått av två olika former av urval; målinriktat samt snöbollsurval. Efter att ovan nämnda avgränsning genom strategiskt urval gjorts har ett snöbollsurval tagit vid efter som jag själv ej sökt upp varje enskild deltagare. De har istället, vid intresse, kontaktat mig för inbokning av intervju. Vissa intervjupersoner har även tipsat sina kollegor, varav några nappade. Denna form av urval kan jag endast beskriva som ett snöbollsurval. Intervjupersonerna har hittats genom tidigare kontakter som har tillgång till fältet, det vill säga verksamhetscheferna samt tidigare intervjupersoner (se Bryman, 2011, p. 196; Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, p. 42).

5.3.1 Urvalets tillkortakommanden

Snöbollsurval har som grund tillkortakommanden vad gäller representation. Med ett snöbollsurval är det inte troligt att studien kan få fram ett representativt urval bland intervjupersonerna (Bryman, 2011, pp. 196-197). Hur intervjupersoner skulle hittats med en annan form av urval är dock en relevant fråga. Att finna ett representativt urval bland socialsekreterare som har intresse för, alternativt erfarenheter av att arbeta med transidentifierande klienter skulle vara omöjligt med de resurser som finns tillgängliga vid skrivandet av en kandidatuppsats. Hur detta representativa urval skulle definieras är också en fråga att diskutera.

Urvalet har även brister vad gäller intervjupersonerna. Teoretiskt sett är endast de som är intresserade av jämställdhetsfrågor, alternativt har erfarenheter av transidentifierande klienter varit villiga att delta i intervjustudien. Detta innebär att de med varken intresse eller tidigare erfarenheter inte kommer till tals i denna studie.

5.4 Tillförlitlighet och äkthet

Vanligt förekommande begrepp vad gäller tillförlitlighet inom forskningsstudier är reliabilitet och validitet. Reliabilitet syftar till möjligheten att, när en studie återigen genomförs, att resultaten blir de samma som vid den första undersökningen (Bryman, 2011, p. 49). Validitet å andra sidan visar på huruvida studiens resultat har någon form av kausalitet (Bryman, 2011, p. 50). Begreppen reliabilitet och validitet är dock specifikt framtagna för kvantitativ forskning, och blir på så vis svåra att anpassa till kvalitativa studier. Mätning i kvalitativ forskning är inte ofta relevant, och framförallt begreppet validitet blir då innehållslöst. Flera forskare har presenterat begrepp som de anser mer relevanta för kvalitativ forskning; Bryman (2011, p. 152) hänvisar till Lincoln & Guba som tagit fram begreppen tillförlitlighet och äkthet som alternativ till de två kvantitativa begreppen (Bryman, 2011, pp. 351-353).

5.4.1 Tillförlitlighet

Bryman delar in begreppet *tillförlitlighet* i fyra underkategorier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet, samt möjlighet att styrka och konfirmera.

Trovärdighet syftar till att man i diskussionsavsnittet drar slutsatser som har en anknytning till en relevant social verklighet. Människor, och grupper syns på verkligheten är högst kontextuell, dock behöver man som forskare se till att ens resultat kan accepteras inom ramen för någons verklighetsbild (Bryman, 2011, p. 354). Den här studien har haft som mål att få en inblick i socialarbetares sociala verklighet vad gäller transinkluderande arbete. Genom ett flertal intervjuer med socialsekreterare från flera olika förvaltningar och med olika grad av yrkeserfarenhet hoppades jag att kunna få en mångfald bland respondenterna och deras svar. På detta sätt försökte jag uppnå en så god trovärdighet genom arbetet som möjligt.

Vad gäller överförbarhet i kvalitativa studier kan resultaten från dessa vara svåra att föra över till andra kontexter då studier oftast görs med mindre, kontextbundna grupper. Målet för kvalitativa studier bör på grund av detta göras så detaljrika som möjligt, för att ge läsaren material och begrepp som eventuellt skulle kunna appliceras på andra grupper (Bryman, 2011, p. 355). Vad gäller den här kandidatuppsatsen anser jag att den har en god grad av överförbarhet. Socialsekreterare inom socialtjänsten möter många olika minoritetsgrupper i sitt arbete, och hypotetiskt sett skulle denna studies slutsatser kunna inspirera till nya perspektiv i interaktion med fler minoritetsgrupper i samhället än HBTQ- och framförallt transpersoner.

Vidare kan begreppet *pålitlighet* beskrivas som en form av transparens. Huruvida studiens författare varit tydliga genom hela forskningsprocessen, och att det finns en möjlighet för andra forskare att granska det som framkommit i studien innan fasen av kodning och tematisering påbörjas (Bryman, 2011, p. 355). Som granskare för denna studie har jag tagit hjälp av handledaren som har gett konstruktiv kritik vad gäller utformningen av datainsamlingen, och analysförfarandet för att säkerställa en transparent process där förhastade slutsatser ej dragits.

5.4.2 Äkthet

Äkthet, eller autenticitet som det också kan kallas, kan liksom ovanstående rubrik delas in i ett flertal underkategorier; det första av dem är studiens förmåga att påvisa en rättvis bild av de framkomna åsikterna (Bryman, 2011, p. 357). Under uppsatsens datainsamling mötte jag fem socialsekreterare med flera olika förhållningssätt och tankar kring inkluderingsarbete av HBTQ-personer. Mångfalden av perspektiv framgår i resultatdelen av denna uppsats. Vid intervjutillfällena togs inga ställningstaganden huruvida socialsekreterarnas tankar eller perspektiv var rätt eller fel. Detta betyder dock inte att analysen av det insamlade materialet kan kritisera professionen.

Vad gäller ontologisk, pedagogisk och katalytisk autenticitet (Bryman, 2011, p. 357), har flera socialsekreterare under intervjutillfällena visat ett intresse kring mer forskning inom ämnet trans- och HBTQ-inkludering inom myndighetsarbetet. Flera intervjupersoner sade under intervjuernas gång att de fått tankeställare och utmanats i att tänka kring bland annat könsnormer, och bemötande av klienter i sitt arbete. Vad gäller möjligheten att faktiskt införa mer transinkluderande arbete har svaren varierat från att de själva behöver mer utbildning till att förvaltningens ledning behöver vara de som tar initiativ till förändringsarbetet. Vad gäller taktisk autenticitet (Bryman, 2011, p. 357) har deltagarna fått en kognitiv påminnelse vad gäller transinkluderande arbete, vilket hypotetiskt skulle kunna ge dem möjligheter att agera på det och inleda en eventuell förändring inom organisationen. De har getts information om hur man kan gå tillväga, de behöver dock ha viljan att ta det vidare in i organisationen.

5.5 Forskningsetiska överväganden

I utformningen av denna uppsats har inga större konflikter gällande etik uppdragats. Vid uppsatsens inledande moment diskuterades en intresseavvägning (se Vetenskapsrådet, 2017)

huruvida klienter eller socialsekreterare skulle fungera som deltagare. Valet av att intervjua socialsekreterare istället för transidentifierande klienter baseras dels på tillgången till denna målgrupp, samt en fråga om sekretess. Genom att intervjua personer från en marginaliserad minoritetsgrupp ökar risken för att personens identitet kan röjas genom detaljer som framgår av intervjun. Det är på så vis anonymitetsfaktorn som bidragit till valet av urvalsram.

Inför denna studie konstruerades ett informationsbrev (se bilaga 9.1 Informationsbrev) till de deltagande socialsekreterarna. I detta brev presenterades uppsatsen syfte och information kring uppsatsämnet. I informationsbrevet berättades att deltagande i studien är frivilligt, och att intervjupersonerna när som helst kan avbryta sitt deltagande. Brevet informerade också deltagarna att det insamlade materialet hålls undan från utomstående, samt att deras intervjuer och personuppgifter inte kommer att spridas vidare till framtida studier (se Bryman, 2011, pp. 131 - 132). Innan en intervju påbörjades ombads intervjupersonerna att skriftligen ge sitt samtycke till att delta, samt att de läst och förstått informationsbrevet.

I arbetet med det insamlade materialet har namn avidentifierats. Detta för att säkerställa intervjupersonernas integritet samt för att undvika att eventuella klienter inte ska kunna kopplas ihop med socialsekreterarna och på så vis röja deras identitet. Under intervjuerna berättade ett flertal socialsekreterare kortfattat om erfarenheter de haft med att arbeta med transidentifierande klienter. Även om dessa berättelser under intervjun var avidentifierade så vill denna studie inte riskera att peka ut enskilda personer (se Vetenskapsrådet, 2017).

5.6 Bearbetning och analys

I denna uppsats har bearbetningen av de transkriberade intervjuerna inledningsvis kodats enligt *grounded theory*. Utifrån öppen kodning har materialet studerats och sorterats för att få en överblick över deltagarnas tankar och erfarenheter och för att på så vis finna eventuella mönster i det sagda (se Bryman, 2011, p. 514). Efter denna initiala kodning har materialet sorterats ytterligare baserat på de samband och mönster som funnits genom den öppna kodningen. Den andra fasen av kodningen bestod av vad som kan beskrivas som axial kodning då de befintliga koderna prövas på nytt, jämförs, kategoriseras och reduceras ytterligare (Bryman, 2011, pp. 514-515). Materialet har efter kodningen analyserats utifrån ett tematiskt förhållningssätt. Genom att använda metoden *Framework* har koderna sorterats utifrån relevanta begrepp. I denna tematisering har mönster så som likheter och olikheter

eftersökts. I denna del av analysprocessen har vikt även lagts kring sökande av eventuella frågetecken så som luckor i det kodade materialet (Bryman, 2011, pp. 528-529).

6 Resultat och analys

6.1 Könsneutralt förhållningssätt

Ett återkommande tema bland samtliga deltagande socialsekreterare är en vilja att vara könsneutral i arbetet med klienter. Socialsekreterarna ser det som viktigt att vara könsneutrala i kallelser och mailkonversationer mellan kollegor. Flera socialsekreterare försöker även att inte använda pronomen i klientens journaler. Istället används namn och titlar när klienten, och andra involverade nämns. Barnet, den unge, sökanden, förälder är några av de begrepp som används istället för att använda pronomen.

Att förhålla sig könsneutral och undvika termer som förstärker den binära könsmaktstrukturen är rätt väg att gå för att vara mer inkluderande gentemot de som inte identifierar sig inom ramarna för det binära (Burdge, 1997; Kattari et al., 2018). Kön ”är” inte, utan skapas genom repeterande könsgörande språk och handlingar, vilka förstärker den rådande patriarkala könsmaktstrukturen. Då män i denna kontext är överordnade alla andra kön, blir också mannens kön en norm, vilket leder till att alla andra kön jämförs med det manliga, vilket ultimatum gör mannen könsneutral (Mattson, 2015).

Med detta som utgångspunkt blir det på så vis svårt att, som socialsekreterare, vara könsneutral för att uppnå inkludering av alla kön, inte bara de två binära. Utifrån Mattsons (2015) resonemang kommer könsneutrala journalanteckningar att tillföras manliga klienter, så vida namn eller annan könad information om klienten, så som namn, redan har presenterats.

Ett sätt att vara mer könsneutral inför mötet med klienter är att fråga om klienters pronomen (Kattari et al., 2018). Två av de deltagande socialsekreterarna ställer sig kritiska till att fråga klienter om deras pronomen. De ifrågasätter syftet med att fråga någon om deras pronomen, och påpekar att man inte skulle fråga om någons sexuella läggning på samma sätt:

”Det skulle bli så tokigt att göra det. För att man säger ju inte ’Hej jag heter Gunvor och jag är heterosexuell’ Vad är det som gör att det känns så viktigt?”

Här framgår en tydlig exemplifiering av Judith Butlers begrepp genusbegriplighet (se Berg & Wickman, 2010; Mattson, 2015). Då Butler konstaterat att kön och genus endast kan förstås i relation till varandra och sexuell läggning, kan det förstås som logiskt att förväxla dessa med varandra. Ovanstående citat är även ett exempel av Wittgensteins *theory of knowledge*.

Beteendet att fråga klienter om deras pronomen är i det här fallet att gå utanför de sociala regler som styr hur hälsande av nya personer ska gå till. Eftersom att hälsa på någon med både

namn och pronomen ej är vanligt förekommande, bryter detta mot de rådande sociala reglerna, vilket också kan förklara socialsekreterarens ordval av ”Det skulle bli så tokigt att göra det”. Detta alternativa sätt att hälsa på människor går emot de sociala regler denna socialsekreterare har socialiserats in i (se Wenneberg, 2001).

De övriga tre socialsekreterarna är mer positivt inställda till att fråga klienter om deras pronomen. Bland samtliga deltagande socialsekreterare råder det delade meningar hur man skulle kunna fråga klienter om deras pronomen. Två socialsekreterare skulle fråga en klient om deras pronomen om de skulle misstänka att en klient grubblar över sin könsidentitet. En annan skulle bara fråga om pronomen när en de båda partnerna fått en god relation till varandra. De övriga två socialsekreterarna vill istället fråga klienter vad som är viktigt för dem generellt.

För att kunna ta avstånd från kön behöver man först synliggöra det. Först genom att vidkänna de rådande binära könsstrukturerna kan man ändra sin förhållning till cis-centrerat språk och antaganden och förväntningar av andra personers könsidentitet (Burdge, 1997; Kattari et al., 2018).

I arbetet mot att vara mer öppen kring synen på kön kan det även vara viktigt att presentera sig själv med pronomen, på samma sätt som man frågar andra om deras pronomen (Kattari et al., 2018). När de deltagande socialsekreterarna tillfrågades om de själva skulle kunna tänka sig att presentera sig med båda namn och pronomen, rådde det delade meningar. Samtliga svarade att de inte presenterar sig med sina pronomen i nuläget:

”Att presentera mig med pronomen är inte för mig. Jag som myndighetsperson är inte viktig. Det är klienten och klientrelationen som ska vara i fokus. Jag skulle inte skämmas över att göra det, men jag skulle ta för mycket plats.”

Även om ingen av socialsekreterarna i dagsläget presenterar sig själva med både namn och pronomen, ser en av dem det som en möjlighet för klienten att själv reflektera över frågan. För en annan spelar det ”ingen roll om jag är en han, hon, eller hen”, och att det räcker med att presentera sig med enbart namn.

Att själv presentera sig med pronomen kan leda till att klienter känner en öppenhet för att själva uttrycka sin könsidentitet (Kattari et al., 2018). Men som myndighetsperson i en del av en institution kan det vara svårt att ändra på ett redan befintligt mönster. Institutioner är ett resultat av människors externalisering av normer, vilket i den här kontexten kan tolkas som att

civilpersoners normer format myndighetspersonernas normer (se Wenneberg, 2001). Med detta som utgångspunkt kan konceptet att själv presentera sig med pronomen vara långt ifrån att implementeras vid en myndighet, i alla fall tills, och om, detta beteende blir norm i samhället. Men även myndighetspersoner är del av civilsamhället när de inte är i tjänst. Vilket skulle kunna innebära att om de själva som privatpersoner inte vill försöka normalisera beteendet, så kommer de heller inte göra det som myndighetspersoner inom en institution.

6.1.1 Tredje juridiskt kön

Under intervjun utfrågades socialsekreterarna om deras vetskap, och inställning till det eventuella införandet av ett tredje juridiskt kön (se Motion 2018/19:289). Samtliga deltagande socialsekreterare är bekanta med begreppet tredje juridiskt kön. Det råder dock delade meningar huruvida de tror att det eventuella införandet av ett tredje juridiskt kön kan komma att påverka deras arbete. Vissa socialsekreterare menar att det skulle vara bra att det infördes då det skulle bli en tydlig markör, att det skulle uppmärksamma personer som inte identifierar sig inom de binära könskategorierna. Det skulle sända tydliga signaler att det finns en acceptans:

”Det skulle vara bra att införa då det skulle bli enklare att vara inkluderande från början. Det ger en fingervisning. För det finns ju dom som blir oerhört kränkta av att bli frågade om pronomen.”

Andra socialsekreterare tror att införandet av ett tredje juridiskt kön inte skulle påverka deras arbete något vidare.

6.2 Transinkluderande arbete

Transinkluderande arbetssätt kan definieras som handlingar och beteenden, som genom avståndstagande från det binära könsmaktsystemet inkluderar transidentifierande personer:

“Transgender-inclusive behaviors are actions and communication supporting transgender individuals. Examples include using language not reinforcing the gender binary, asking for and using correct pronouns, creation of spaces that welcome members of the transgender community, and acknowledging cisgender (non-transgender) privilege.” (Kattari et al., 2018, p. 181)

Få av de deltagande socialsekreterarna hade innan intervjun hört talas om begreppet *transinkluderande arbete*, och av de som hade stött på begreppet hade flera av dem

svårigheter att beskriva vad det innebär. Reflekterande svarade flera socialsekreterare att det handlar om gott bemötande och individperspektiv. En majoritet av de deltagande socialsekreterarna beskriver en medvetenhet om att transpersoner är marginaliserade i dagens samhälle. Som referensram använde flera socialsekreterare sig av ojämställdheten mellan kvinnor och män.

Kunskap och språk är ett tätt sammanvävt par. Med språket kan vi förmedla tankar och upplevelser, och det är genom språket som kunskap formas. Utan språket kan inte kunskap existera. Det människor inte har ord för kan heller inte förstås (Mattson, 2015). Då flera socialsekreterare använde män och kvinnors olikheter som referensram tyder detta på att de inte hade ord, och på så sätt kunskap, om transinkluderande arbete.

”Vi vill ju bara väl”, säger en socialsekreterare när intervjun kommer in på ämnet om transpersoners förtroende för socialtjänsten. Folkhälsomyndighetens (2015) enkätstudie visar att över hälften av de tillfrågade transpersonerna har ett lågt förtroende för socialtjänsten. En stor del av de deltagande transpersonerna beskrev en oro eller rädsla för att bli dåligt bemötta, vilket lett till att de fördröjt eller helt undvikit att söka vård och insatser. De personer som deltog i enkätundersökningen efterfrågade också mer transspecifik kunskap från personalens sida då möten lätt tenderade till att klienterna kände sig tvungna att undervisa personalen (Folkhälsomyndigheten, 2015).

Myndigheter är nog skrämmande för många, menar en socialsekreterare, men det kan säkerligen vara extra skrämmande för någon som är ytterligare marginaliserad. En annan socialsekreterare reflekterar över om det finns en norm i att inte ha förtroende för myndigheter generellt sett. Vad anledningen än är, påpekar flera socialsekreterare allvarligheten i att personer inte söker insatser och vård av rädsla för att bli negativt bemötta. Men hur denna förtroende klyfta ska kunna bestridas, finns det inga raka svar:

”Vi kan ha hur mycket kunskap som helst, men det hjälper inte om folk är rädda för att komma hit. Vi behöver hitta ett sätt att sprida informationen.”

För att kunna bli mer bemötande och inkluderande gentemot transidentifierande klienter nämner flera socialsekreterare förebyggande arbete som en viktig insats för att öka inkluderingen. Socialsekreterarna föreslog flera metoder för hur det förebyggande arbetet skulle kunna utformas, så som fältassistenter bland ungdomar, handledning av familjehem,

och kunskaper om transinkluderande mötesplatser för att på så vis eventuellt kunna rekommendera dessa för transidentifierande klienter. Men även broschyrer om könsidentitet i socialtjänsternas väntrum, samt mer öppna dialoger om sexualitet och könstillhörighet är några av de sätt som socialsekreterarna anser att man kan implementera. Återigen kommer bemötande upp, och vikten av att ställa frågor för att kunna vara mer tillmötesgående i mötet med klienter.

I sin grund vill socialsekreterarna bli mer tillmötesgående, och påvisa en större grad av tolerans, vilka är två av många dygder socionomer bör inneha (se Blennberger, 2013). Hur detta ska kunna genomföras, och på så vis öka transpersoners och allmänhetens förtroende för de sociala myndigheterna, är dock oklart. Med utgångspunkt i Wittgensteins *social theory of knowledge*, kan frånvaron av förtroende tolkas som en regel (Wenneberg, 2001). Att inneha förtroende för myndigheter går emot de förväntningar som andra personer har på en individs beteende. Regler är i sin grund inte baserade på logik, utan socialisation, vilket kan innebära att människors missförtroende för institutioner inte är baserat på logik, utan normer och förväntningar (se Blennberger, 2013). Att öka individens förtroende för socialförvaltningen blir på så sätt inte ett arbete mot att minska oro och rädsla, utan att bryta de normer och förväntningar som omgärdar myndigheten.

6.3 Kunskap

Som tidigare konstaterat är kunskap en social produkt. Kunskap produceras utefter den rådande diskursen, och människor inom diskursen socialiseras till att föreställa den rådande kunskapen som objektiv (Wenneberg, 2001; Mattson, 2015). Kunskap är även tätt sammanvävt med språket; det som vi inte har ord för kan heller inte existera. Då makt också är en central del av kunskapsproduktion, kan även okunskap granskas utifrån ovanstående parametrar. Makten som styr vilken kunskap som ska anses vara kunskap, bestämmer i samma stund vad som ej ska anses som kunskap. Det som människor inte har språk och kunskap över blir på så vis okunskap (se Mattson, 2015).

Med utgångspunkt i att okunskap kan appliceras på samma teorier som kunskap, kan teoretiska utgångspunkter så som Wittgensteins *social theory of knowledge* även tolka regler och förväntningar om vad som inte ska anses som kunskap (se Wenneberg, 2001). Detta kan exemplifieras med ett citat från en socialsekreterare som reagerar på beteenden att hälsa på andra med pronomen:

”Men du, jag blir bara nyfiken här, jag har aldrig hört att man ska hälsa också så med pronomen. Hur ska man säga ’Hej, jag heter...’?”

I den här kommentaren kan man se att socialsekreteraren reagerar på det alternativa sättet att hälsa på andra då det bryter mot de förväntningar som denne socialiserats in i (se Wenneberg, 2001). Socialsekreteraren har angående hälsningsfraser, ingen kunskap om alternativa förhållningssätt. När en person inte har språk för något, kan det heller inte existera i personens verklighet.

6.3.1 Erfarenheter av transidentifierande klienter

Av de fem deltagande socialsekreterarna har fyra av dem direkt eller indirekt erfarenhet av att arbeta med transidentifierande klienter. En socialsekreterare, vars klient var transidentifierande, hade under arbetets gång med denna klient upplevt svårigheter i att finna lämpliga insatser för klienter. Klienten hade behov av att få plats på ett boende vid Statens institutionsstyrelse (SiS) på grund av missbruksproblematik och psykisk ohälsa. Klienten kunde dock inte få ta del av insatsen på grund av dennes könsidentitet. Klienten, som identifierade sig som MtF transgender (Male to Female), nekades plats på boende för kvinnor på grund av klientens biologiska kön, medan klienten också nekades plats på boende för män på grund av klientens könsidentitet. Andra socialsekreterare, med erfarenheter av transidentifierande klienter som varit placerade i familjehem, upplevde det som viktigt att ge familjehemmen handledning om hur man på bästa sätt skulle kunna bemöta och stötta klienten i sitt utforskande av sin könsidentitet. Andra socialsekreterare påpekade att det var av vikt att hänvisa unga transidentifierande klienter till andra instanser så som Ungdomsmottagningen, då socialsekreteraren upplevde att hans kunskaper inte kunde tillgodose klientens behov till fullo.

6.3.2 HBTQ-utbildning

6.3.2.1 Vid socionomprogrammet

Vid intervjuerna framgick det att samtliga socialsekreterare inte kunde minnas att de under sin studietid haft föreläsningar eller kurser inriktade på målgruppen HBTQ-personer. De frågor om jämställdhet och inkludering som togs upp under undervisningen vid socionomprogrammet var främst inriktad på ojämlikheter mellan män och kvinnor. De fem socialsekreterare som deltog i studien examinerades från socionomprogrammet mellan åren

2005 och 2017. Den socialsekreterare som examinerades 2017, vid Lunds universitet, påpekade att HBTQ-frågor sällan togs upp vid undervisningen, och att då detta ämne togs upp var det främst mellan studenter och ej initierat av lärare. En socialsekreterare uttryckte att kön inte borde vara ett fokusområde vid socionomutbildningen, utan att man istället bör fokusera på individen.

Berger & Luckmann (se Wenneberg, 2001) konstaterar att institutioner är en reflektion av allmänhetens vanor och normer. Normer så som den binära könsstruktur återfinns på så sätt inom institutioner så som socionomutbildningen och det i sin tur påverkar innehållet av utbildningen. Enligt den heterosexuella matrisen är det manliga och kvinnliga könen norm. Dessa kan endast existera utifrån den heterosexuella läggningen där de motsatta könen ska attraheras av varandra (se Mattson, 2015). Då dessa två kön, utifrån det heterosexuella begäret är normgivande resulterar detta i att andra könsidentiteter och sexuella läggningar tolkas som avvikande. Denna kunskap reproduceras inom institutioner så som socionomutbildningen, och kan ligga till grund för bristen av HBTQ-frågor inom utbildningen.

Flera socialsekreterare påpekade också att det inte bara behövs mer utbildning om HBTQ-frågor, utan om andra målgrupper generellt. De önskade även att de fått mer kunskaper från socionomprogrammet om samtal och bemötanden:

”Socionomutbildningen är bra i många aspekter, men det täcker inte alls tillräckligt av det man egentligen ska kunna, tänker jag.”

Ovanstående citat påvisar en önskan om att socionomutbildningen behöver komma närmre professionen. De intervjuade socialsekreterarna efterfrågade mer fokus på ämnen så som samtalsmetodik och bemötande, social problematik, och brukarperspektiv.

En amerikansk studie visade att vid socionomprogram i USA fokuserade mer på sexuell läggning än frågor om könsidentitet (de Jong, 2015). I jämförelse med de Jong (2015) och den insamlade empirin kan man se att det finns skillnader mellan socionomprogrammen i de båda länderna. de Jong (2015) konstaterar i sin enkätstudie att en majoritet av de tillfrågade socionomstudenterna anser att det finns en hög grad av HBTQ-perspektiv inom utbildningen. Denna enkätstudie genomfördes under 2015 (de Jong, 2015), vilket gör det möjligt att jämföra resultaten med två av de deltagande socialsekreterarna som examinerades 2017 och 2018. I en kommentar om HBTQ-innehåll i socionomutbildningen säger socialsekreteraren som examinerades 2017 följande:

” [...] det var ju lite i mitten av den där nya vågen som kom då, det var ju... Så det var ju absolut ett aktuellt ämne, men det var ju mer bland eleverna, det var kanske inte bland utbildarna skulle jag säga.”

Som tidigare nämnt är institutioner en reflektion av människors normer (Wenneberg, 2001). Dessa institutionella speglingar av allmänheten kan ta tid att implementera, vilket syns i ovanstående citat, där elever har en mer kritisk syn på könsmaktstrukturer och vilja att diskutera alternativa könsidentiteter och sexuella läggningar. Socionomutbildningen har i detta avseende inte hunnit ikapp de förändrade normerna, och en dissonans uppstår mellan socionomstudenternas förväntningar och socionomutbildningens utbud.

6.3.2.2 Inom socialtjänsten

Av de deltagande socialsekreterarna ansåg en majoritet att mer kunskaper om HBTQ-frågor behövs inom socialtjänsten. Tre av fyra socialsekreterare från Helsingborg berättade om en aktuell utbildning som hölls i slutet av 2018, inom förvaltningen, där cirka två socialsekreterare fått gå en utbildning inriktad mot HBTQ-frågor. En av socialsekreterarna från Helsingborg hade själv gått utbildningen, medan två andra intervjupersoner har kollegor som gått utbildningen. De få antalet platser på utbildningen låg som grund för att endast två från varje enhet fick möjlighet att gå utbildningen. Tanken var att de som gått utbildningen sedan skulle förmedla kunskapen vidare till sina kollegor. Huruvida detta gjorts, eller till vilken grad det gjorts, har inte framkommit.

Den deltagande socialsekreteraren som gått utbildningen berättade under intervjun att utbildningen utvecklats av Socialstyrelsen på grund av det låga förtroende som HBTQ-personer har för socialtjänsten. Under utbildningen berördes ämnen så som heteronormativitet och bemötande av transpersoner, främst genom filmer som visade möten mellan socialsekreterare och klient där obekväma situationer uppstår.

”En ganska stor del var filmer där det utspelades situationer som var ganska obekväma för klienten som sökte, till exempel en transperson som sökte och där en stor del av mötet var ifrågasättande om vad heter du egentligen, och hur fungerar relationen till ditt barn när problematiken egentligen handlar om din ekonomi.”

Efter utbildningen har socialsekreteraren, som jobbar inom Mottagningen, reviderat dokument och mallar så som kallelser för att implementera ett könsneutralt språk. Diskussioner har även förts inom arbetsgruppen om att till en början inte anta någons könsidentitet.

Socialsekreteraren påpekade att de inför ett möte med en klient endast kan se namn och personnummer, och att dessa nödvändigtvis inte behöver stämma överens med klientens faktiska namn eller könsidentitet. Avdelningens befintliga arbetssätt har på så vis varit ett steg i rätt riktning mot att vara mer inkluderande genom att vara öppensinnade inför mötena med deras klienter:

”Så därför behöver man ha ett inkluderande språk till en början tills man vet vem det är man pratar om och träffar. Och jag kunde redan se att vi var ganska bra på det här just för att vi vet aldrig vem det är vi träffar, så vi går in i mötet ganska blanka och fokuserar på problematiken.”

Att använda könsneutralt språk om klienter tills det att man fått reda på deras pronomen är ett av de sätten som personal kan använda sig av för att vara mer inkluderande och könsneutrala (Kattari et al., 2018). Men utan att säkerställa sig om klientens pronomen kan man fundera över effekten av att vara ”blank” inför klientens könsidentitet. Om inget samtal om klientens pronomen tas upp, riskerar socialsekreterare att förr eller senare köna klienten. Att vara ”blank” inför ett möte kanske då inte är så mycket av nytta.

Men att ändra normer inom en institution är en lång process. Institutioner som i sin grund är skapade av normer, har som syfte att framstå som någonting objektivt, en del av samhällets objektiva verklighet. Att sedan förändra de könsmaktstrukturer som bidragit till uppbyggnaden av institutionen blir därför ingen enkel uppgift (Wenneberg, 2001).

Inför framtiden önskar flera socialsekreterare mer utbildning om HBTQ-frågor. En socialsekreterare påpekade att det inte finns möjlighet under arbetstiden att ta del av aktuell forskning, vilket ökar behovet att gå utbildningar. Angående hur dessa utbildningar skulle kunna utformas önskar flera av de intervjuade socialsekreterarna föreläsningar från HBTQ-personer, och yrkesverksamma med erfarenheter av att arbeta med HBTQ-personer. Även vinjetter och rollspel kring bemötande nämndes som möjliga sätt att utforma utbildningar. Klart är dock att socialsekreterarna efterfrågar mer utbildningar generellt sett, och inte endast utbildningar kring HBTQ-frågor. Andra målgrupper, och utbildningar kring bemötande var en vanligt förekommande önskan från socialsekreterarna. En socialsekreterare efterfrågade en samordningsgrupp för HBTQ-frågor då samtliga socialsekreterare troligtvis inte skulle få möjlighet att gå på en sådan utbildning.

Ingen kunskap är objektiv och sann. Kunskap och makt går hand i hand och de som besitter makt har även tolkningsföreträde för vad som ska anses som kunskap och inte. Ingen

kunskap, enligt socialkonstruktivismen, är verklig (Mattson, 2015). Om huruvida mer HBTQ-utbildning skulle kunna införas vid socialförvaltningen svarade en socialsekreterare på följande vis:

”För i slutändan så jobbar vi på uppdrag av politikerna. Och vad dom tycker att vi bör satsa på, hur mycket budget vi har till att satsa på det också. Så, så även om vi kan sitta här och önska vissa saker, men politikerna kan ha en annan åsikt om vad dom tycker att vi ska satsa på.”

Den rådande makten styr över vad som ska anses som kunskap, och hur denna ska prioriteras (Mattson, 2015). Som en av de deltagande socialsekreterarna sade: De folkvalda kommunala politikerna är de som styr över de ekonomiska medlen som tilldelas socialförvaltningarna, och hur dessa pengar ska användas. Om de rådande politikerna ej vill prioritera vidareutbildning av socialsekreterare så kommer de heller inte att bli av till den grad socialsekreterarna önskar sig. Men då dessa politiker är folkvalda kan tillförseln av ekonomiska medel förändras vid det tillfälle allmänheten väljer att rösta annorlunda. Huruvida vidareutbildningar för socialsekreterare ska prioriteras eller ej är på så sätt ej hugget i sten.

6.4 Individperspektivet

Ett av de mest framstående begreppen under samtliga intervjuer var *bemötande*. Ett bra bemötande av klienten ser samtliga deltagande socialsekreterare som en vital del för deras arbete:

”Inom socialt arbete möter man alla typer av människor. Man behöver ha ett schysst bemötande.”

Bemötande för de deltagande socialarbetarna är nästintill ett mantra. Förhållningssätt, tillmötesgående, intention, och respekt är likt ordet bemötande mycket vanligt framkommande i intervjuerna. Blennberger (2013) beskriver liknande egenskaper som dygder; etiska värden och personlighetsdrag viktiga för yrkesrollen. Viktiga egenskaper hos socialarbetare är exempelvis tolerans, lyhördhet, och respektfullhet.

Dessa egenskaper framgår tydligt intervjuerna med socialsekreterarna som ofta poängterar vikten av att ha ett individperspektiv, samt att vara respektfull och tillmötesgående:

”Grunden i allting är att möta alla människor med respekt, och att lyssna till varje individ”

Dygderna att utgå från individen är, utifrån intervjuerna med de fem socialsekreterarna, en norm inom professionen. Detta förhållningssätt till klienter kan tolkas som en regel enligt Wittgensteins *social theory of knowledge* (se Wenneberg, 2001). Denna norm är utifrån detta perspektiv inte ett resultat av logiska slutsatser, utan de sociala konventionerna om omgärda socialsekreterarna. Socialsekreterarna har socialiserats in i förhållningssättet att utgå från individen. Huruvida de socialiserats in i detta förhållningssätt av socionomutbildningen eller arbetsplatsen är svårare att avgöra. Hursomhelst är kunskapen att arbeta utifrån individperspektivet varken sann eller objektiv. Den har skapats av människors vanor vilka sedan har externaliserats och anammats av samhällets institutioner som i sin tur objektiviserar dem (Blennberger, 2013; Mattson, 2015).

6.4.1 Coping

Individperspektivet har ovan konstaterats vara en central del av socialsekreterarnas yrke. Kunskapen om individperspektivet anses vara en objektiv sanning och en betydande del av yrkesidentiteten. Socialsekreterarna har under intervjuerna konstaterat att de upplever stress i sin arbetsmiljö. De har många klienter och en begränsad tid att fördela den jämt mellan olika klientmöten. Med detta som utgångspunkt kan man med begreppet *coping* (Karlsson, 2007) belysa hur socialsekreterarna hanterar denna stress. Extern coping kan definieras som de metoder en person använder sig av för att lösa de problem som orsakar stress hos individen. Problemen kan lösas dels genom att försöka ändra på de faktorer som skapat de stressorsakande problemen, eller ändra på det sätt som individen förhåller sig till problemet, det vill säga att anpassa sig till omständigheterna för att minska känslan av stress (Karlsson, 2007).

Individperspektivet kan här ses som en copingmekanism för socialsekreterare för att hantera mängden av klientmöten i deras arbete. Att påverka de yttre omständigheterna, det vill säga att minska sitt antal av tilldelade klienter, skulle kunna fungera i längden, men i väntan på att antalet av klienter omfördelas behöver socialsekreteraren finna sätt att anpassa sitt beteende för att hantera sin stress. I ett försök att hantera sin stress, och samtidigt uppfylla de dygder som förväntas uppfyllas, använder socialsekreteraren individperspektivet. Detta perspektiv kan tänkas möjliggöra för socialsekreterarna att vara ”blanka” inför ett klientmöte, och sedan anpassa sig till klienten under mötets gång.

Individperspektivet kan på så sätt tolkas som en rationell copingmekanism för att på bästa möjliga sätt hantera sin arbetssituation. Att vara ”blank” inför ett klientmöte kan på så sätt vara ett positivt sätt för socialsekreteraren att hantera sin arbetssituation. Dock har Folkhälsomyndigheten (2015) i sin enkätstudie konstaterat att transpersoner efterfrågar mer transspecifik kunskap hos socialarbetare, för att inte behöva undervisa myndighetspersonalen om transpersoners livsvillkor varje gång de söker vård och insatser. Att som socialsekreterare vara ”blank” och ha ett individperspektiv inför ett möte med en transidentifierande klient, kan utifrån klientens perspektiv upplevas som negativt. Det blir här en fråga om individperspektiv fungerar som en rationell copingmekanism, eller som en ursäkt för att generalisera och effektivisera mötet med klienter, och på så vis undvika att behöva utveckla sin kunskap om specifika målgrupper, så som transpersoner, och andra minoritetsgrupper som kommer i kontakt med socialtjänsten.

En majoritet av de deltagande socialsekreterarna välkomnar dock mer transinkluderande och könsneutrala förhållningssätt till sina klienter. Däremot påpekas att HBTQ-personer är bara en av många målgrupper som det behövs mer kunskap kring:

”Jag ser alltid ett behov av mer utbildning inom socialförvaltningen. Gällande så här, gällande alla typer av frågor skulle jag egentligen vilja säga. Det kanske inte bara just skulle va specifikt HBTQ, men jag ser alltid ett större behov av utbildning”.

HBTQ- och transpersoner är på så sätt bara en del av många målgrupper som socialsekreterare vill ha mer utbildning kring. Med tanke på variationen av klienter som en socialsekreterare möter i sitt arbete kan det tolkas som rationellt att inta ett individperspektiv. Det är en copingmekanism för att hantera bristen av målgruppsspecifika kunskaper.

7 Avslutande diskussion

En könsneutral myndighet?

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka fem socialsekreterares förhållningssätt till kön och transinkluderande arbetsmetoder. I uppsatsens resultat framgår att en majoritet av de deltagande socialsekreterarna har en ambition att vara könsneutrala i mötet och arbetet med sina klienter. Könsneutralt förhållningssätt är som tydligast i journalföringen där nästan alla socialsekreterare aktivt undviker att använda sig av pronomen och andra könade titlar så som mamma och pappa. Effekten av att bara använda könsneutrala förhållningssätt i journalföringen kan dock riskera att försvinna då resten av mötet från start är könat i form av antaganden av varandras pronomen.

Vägen till att vara mer transinkluderande och könsneutral går via utbildning. En majoritet av socialsekreterarna välkomnar mer utbildning om HBTQ-frågor, vilket också, i en mindre skala, redan är på gång vid socialförvaltningen i Helsingborg. Denna kunskap skulle kunna hjälpa till att brygga den förtroendeklyfta som råder hos transpersoner gentemot socialtjänsten.

Att fråga klienter om deras pronomen, och att själv presentera sig med det är ett främmande koncept för många socialsekreterare. Det är inte en del av de regler de socialiserats in i angående hälsningsfraser, och på så sätt någonting de inte är vana vid (Wenneberg, 2001). Men för att kunna vara faktiskt könsneutral behöver antaganden om kön försvinna. Kön skapas genom ord och handling och det är först när synen på kön expanderats som man kan vara könsneutral (Burdge, 1997). Klart är att de deltagande socialsekreterarna har en god vilja att förbättra mötet mellan dem och deras transidentifierande klienter. Men för att bli transinkluderande, och könsneutrala på riktigt har de en lång väg kvar att gå. De är helt enkelt välvilliga, men okunniga.

Individperspektivet

Individperspektivet är en central del för de fem deltagande socialsekreterarna. Det är en dygd som de socialiserats in i både från socionomutbildningen och inom yrket. Individperspektivet möjliggör för socialsekreterarna att möta varje individ på deras plan i varje enskilt möte. Men denna ”förutsättningslösa” ingång i mötet krockar med, i alla fall, transpersoners önskan om att inte behöva informera myndighetspersonal om transpersoners livsvillkor varje gång de uppsöker vård och stöd. Frågan blir då om individperspektivet är en rationell copingmekanism

för att kunna hantera ett större antal klienter utan att drunkna i informationssökande inför möten, eller om det används som ursäkt för att inte behöva ta till sig viktiga kunskaper. Transpersoner har efterfrågat mer transspecifik kunskap inom vården och de sociala myndigheterna (Folkhälsomyndigheten, 2015). Individperspektivet riskerar att vara en metod för att ge ett gott bemötande till varje klient, utan att veta något om klienten.

Framtida forskning

Denna kandidatuppsats har haft som fokus att studera transinkluderande beteende inom socialtjänsten. Av avgränsningsskäl har därför transinkluderande insatser ej prioriterats. Under en intervju med en av de deltagande socialsekreterarna framkom att socialsekreteraren haft svårigheter att finna lämpliga insatser till sin transidentifierande klient. Denne, som identifierade sig som MtF transgender kunde ej få plats på SiS-boende för kvinnor på grund av sitt biologiska kön, och heller inte någon plats på boende för män på grund av sin könsidentitet. Här finns helt klart en kunskapslucka som är värd för framtida forskning att fokusera på. Hur insatsers utförande påverkas av klientens transidentitet är av vikt att undersöka då det påverkar deras rätt till jämlikt stöd och vård.

8 Litteraturförteckning

- Ahrne, Göran & Peter Svensson (2011). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran. Ahrne & Peter Svensson (red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (pp. 10-18). Malmö: Liber.
- Berg, Martin & Jan Wickman (2010). *Queer*. Malmö: Liber.
- Blennerger, Erik. (2013). *Bemötandets etik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2:a upplagan). Stockholm: Liber.
- Burdge, Barb J;. (1997). Bending Gender, Ending Gender: Theoretical Foundations for Social Work Practice with the Transgender Community. *Social Work*, 72(3), 243-250.
- de Jong, Dirk. (2015). Transgender Issues and BSW Programs: Exploring Faculty Perceptions, Practices, and Attitudes. *Journal of Baccalaureate Social Work*, 20(1), 199-218.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2011). Intervjuer. In Göran Ahrne & Peter. Svensson (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Fabbre, Vanessa. (2017). Queer Aging: Implications for Social Work Practice with Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Older Adults. *Soc Work*, 62(1), 73-76.
- Flores, Andrew, Jody Herman, Gary Gates & Taylor Brown. (2016). *How many adults identify as transgender in the United States?* Los Angeles: The Williams Institute.
- Folkhälsomyndigheten. (2015). *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner. En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten
- Folkhälsomyndigheten. (2017). *Metoder för att främja god hälsa hos hbtq-personer. Resultat från en kartläggande litteraturöversikt*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten
- Forte. (2018). *Hälsa och livsvillkor bland unga HBTQ-personer. Vad vet vi och vilka forskningsbehov finns?* Stockholm: Forte
- FPES. (u.å). Namnbyte. [<https://fpes.se/namn/#.XLzhGuj7RQI> Hämtat 2019-04-21]
- Hash, Kristina M. & Sherry D. Ceperich (2006). CHAPTER 18: WORKPLACE ISSUES. I Deana F Morrow & Lori Messinger (red.) *Sexual Orientation and Gender Expression in Social Work Practice*. Columbia University Press.
- Karlsson, Lars. (2007). *Psykologins grunder* (4:e upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Kattari, Shanna K; Ashley A. O'Connor & Leonardo Kattari (2018). Development and Validation of the Transgender Inclusive Behavior Scale (TIBS). *Journal of Homosexuality*, 65(2), 181-196.

- Lewis, C. P. (2017). The Road to Trans-Inclusive Health Care: Policy Implications and the Critical Role of Social Work. *Health Soc Work*, 42(1), 60-62.
- MacDonnell, Judith A. & Andrea Daley (2015). Examining the Development of Positive Space in Health and Social Service Organizations: A Canadian Exploratory Study. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 27(3), 263-301.
- Mattson, Tina. (2015). *Intersektionalitet i socialt arbete: Teori, reflektion och praxis* (2:a upplagan). Malmö: Gleerups.
- Messinger, Lori. (2006). CHAPTER 20: TOWARD AFFIRMATIVE PRACTICE. I Deana F Morrow & Lori Messinger (red.) *Sexual Orientation and Gender Expression in Social Work Practice*. Columbia University Press.
- Motion 2018/19:289. *Införande av tredje juridiskt kön*. Riksdagsmotion av Rasmus Ling, Janine Alm Ericson & Annika Hirvonen Falk
- Roth, Niklas, Gunnel Boström & Karin Nykvist (2006). *Hälsa på lika villkor? Hälsa och livsvillkor bland HBT-personer*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut
- Skatteverket. (2019). *Ändring av könstillhörighet*.
[<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2019.1/330256.html#h-Andring-av-konstillhorighet> Hämtat: 2019-04-21]
- Skr 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*. Stockholm: Regeringen
- Socialstyrelsen. (2015). *Att främja hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter - Förutsättningar och exempel*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Socialstyrelsen. (2017). *Fastställande av könstillhörighet*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Transgender Europe (2017) *Third gender marker options in Europe and beyond*.
[<https://tgeu.org/third-gender-marker-options-in-europe-and-beyond/> Hämtat: 2019-05-20]
- Wagaman, M. Alex, Jama Shelton & Rebecca Carter (2018). Queering the Social Work Classroom: Strategies for Increasing the Inclusion of LGBTQ Persons and Experiences. *Journal of Teaching in Social Work*, 38(2), 166.
- Warren, A. R. & A. M. Steffen (2018). Development of a Transgender and Gender Nonconforming Language Self-Efficacy Scale for Social Service Providers Working With Older Adults. *Journal of Applied Gerontology*, doi: 10.1177/0733464818759754
- Wenneberg, Søren Barlebo (2001). *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv* (2:a upplagan). Malmö: Liber.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningsed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

9 Bilagor

9.1 Informationsbrev

Informationsbrev

HBTQ-personer är en heterogen minoritetsgrupp i samhället som under de senaste decennierna fått allt fler rättigheter samt förståelse och acceptans. Dock finns det inom HBTQ-paraplyet flera olika jämställdhetsklyftor. Folkhälsomyndigheten konstaterade i sin rapport *Hälsan och hälsans bestämningfaktorer för transpersoner* att transpersoner står inför en större risk att drabbas av fysisk och psykisk ohälsa än andra HBTQ-personer. I sin enkätstudie konstaterades det också att transpersoner har ett lägre förtroende för myndigheter och samhällsinstitutioner. Deltagarna i enkätstudien menade att de generellt sett fått ett gott bemötande från sjukvården och socialtjänsten, men att de ofta behövt informera de professionella om transpersoners livsvillkor. Andra enkättagare berättar att de väntat eller avstått från att besöka sjukvården och/eller socialtjänsten i tron av att de skulle bli dåligt bemötta. Det finns här en klyfta mellan klienten och den professionelle. Tidigare kandidatuppsatser har undersökt transpersoners erfarenheter av socialtjänsten, den här studien vill i stället finna ett ytterligare perspektiv – socialsekreterarnas.

Om kandidatuppsatsen:

Kandidatuppsatsen har som syfte att undersöka socialsekreterares förförståelse och kunskaper kring transinkluderande arbetsmetoder inom socialtjänsten. I studien, som använder sig av kvalitativa intervjuer, kommer sex socialsekreterare verksamma inom socialtjänsten att ingå. Intervjuerna kommer att ta cirka 30 minuter, och kommer att fokusera på socialsekreterarnas kunskaper och erfarenheter av att arbeta med transidentifierande klienter.

Det insamlade materialet från samtliga intervjuer kommer att hållas borta från utomstående, och namn samt annan känslig information kommer att avidentifieras. Materialet kommer inte spridas vidare till andra studier, studenter, eller forskare. När uppsatsen är avslutad kommer insamlat material och personuppgifter raderas.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan närsomhelst avbryta ditt deltagande utan motivering.

För vidare frågor, kontakta uppsatsens författare:

Jesper Hultin

je2303hu-s@student.lu.se

073 – 989 07 40

Skriftligt samtycke

Undertecknad intygar härmed att hen har läst och förstått ovanstående information och samtycker till att delta i intervjustudien.

Deltagande i intervjun är frivilligt, och samtycke kan närsomhelst tas tillbaka innan, under, och efter intervjun. Samtycket kan dras tillbaka till fullo eller delvis.

Datum och ort

Underskrift
